

Thorsdagen den 26 Februari 1874.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades protokollet för den 18 dennes.

Föredrogs och hänvisades till Stats-Utskottet Kongl. Maj:ts den 25 dennes bordlagda nådiga proposition i fråga om bestridandet af vissa kostnader för Nora—Carlskoga jernvägs anslutning till nord-vestra stambanan.

Föredrogs Kongl. Maj:ts den 25 dennes bordlagda nådiga proposition angående införande af det metriskä mått- och vigtsystemet vid trafiken å Statens och enskilda jernvägar äfvensom vid handel med guld, silfver och andra ädla metaller samt ädelstenar och äkta perlor.

Herr Wallenberg: Den föreliggande Kongl. propositionen påkallar, enligt min åsigt, några erinringar, ty den bär vittne om den metod, som nu för tiden af regeringen brukas, att man nemligen icke gör någonting så, att det är gjord gerning, utan att man måste ständigt dertill återkomma.

Vid 1853 års riksdag väcktes af mig motion om det metriskä systemets införande. Vi hade då tretton särskilda slags vigt-enheter lagligen gällande, och det hade då varit en lätt sak att införa det metriskä systemet, ty man hade för de nya vigterna alltid anträffat någon känd vigt i de gamla systemen, men af farhåga för *svårigheterna vid öfvergången*, hvilka aldrig kunna helt och hållet undvikas, förenade sig deremot den *högstu vetenskapliga bildningen* med den *mest framstående okunnigheten*, och denna allians förhindrade systemets införande. Att det varit lyckligt, om det metriskä systemet då blifvit infördt, torde icke någon nu kunna bestrida, och erfarenheten har sedermera besannat, hvad jag då förutsade, nemligen att det metriskä systemet var det *enda* mått- och vigt-system, som alltjemt vann i utbredning och styrka. ty sedan dess har icke någon nation, som uti

sitt mått- och vikt-system vidtagit förändring, gjort något annat, än antingen *antaqit det metriska systemet* eller jemkat sina äldre enheter till noggrann öfverensstämmelse med någon eller några enheter uti det metriska systemet. Det var till följd af förkärlek för ett utarbetadt förslag, som hvilat sedan 1823, som det blef beslutadt att år 1854 antaga decimalindelningen med bibehållande af de gamla vikt- och längd-enheterna. Skilnaden mellan det system, som då antogs, och det, som bort antagas, är den, att det metriska systemet var fullt vetenskapligt. Man kallar det visserligen vetenskapligt, om man nöjer sig med att i hvardera slaget hafva decimalindelning, men det är icke fullt vetenskapligt, om icke till exempel rymdmättet är kuben af längdmättet eller någon af dess underafdelningar, hvilket *icke* är förhållandet med det svenska systemet. Hvad som då gjordes kan emellertid icke göras om, men man bör åtminstone se till, att man icke fortgår på den väg, som aflägsnar oss från införandet af det metriska systemet. Vi hafva sett ett stort kejsarrike i vår närhet antaga detsamma, oaktadt större svårigheter der voro förenade med öfvergången, än här är förhållandet; ty sedan 1855 års författning utkom, har så mycket vunnits, att man är allmänt hemmastadd med decimalräkningen. Vi hafva sedan dess infört det metriska systemet för apotek-saker och nu föreslås, att man skall införa detsamma för ädla metaller och ädelstenar och för jernvägstrafiken, såväl statens som enskildas. Det är likväl en föråldrad åsigt, att man skall för olika sysselsättningar eller olika varor begagna olika vigter. Det är på det sättet som i äldre tider denna mångfald af vigter har hos oss uppkommit, och man vill nu gå till väga på samma sätt, då man vill taga ett litet tuppffjät i sender, hvarigenom man undviker att komma till en verkligt stor och gagnande reform. I den Kongl. propositionen har åberopats nationalekonomiska mötet i Köpenhamn och dess önskan, att det metriska systemet skulle införas, men då der förordades, att det skulle införas i myntet, tullen, jernvägstrafiken och posten, så har Regeringen här vid tillämpningen icke funnit skäl att fästa afseende derå, mer än för myntet och jernvägstrafiken. ehuru, beträffande posten, Generalpoststyrelsen *tillstyrkt* antagandet af gram-vigten. Generaltullstyrelsen har åter afstyrkt antagandet af gram-vigten och detta har regeringen gillat. Det är så mycket mera förvånande, att man icke velat antaga gram-vigten för postverket, som detta skulle gå ganska lätt för sig och icke inverka störande eller förorsaka någon rubbning i det allmänna lifvet; och då General-poststyrelsen anfört att för hela den utländska korrespondensen gram-vigten redan användes, så tyckes det väl vara naturligt, att den bör begagnas äfven för den inhemska. Af General-tullstyrelsens yttrande framgår, att det är af omtänke för trafikerandes besvär, som man icke velat tillstyrka antagandet af metriska systemet. Man säger, att man behöfver gå till en tredje kalkyl för att kunna reda sig med metriska vigter vid tullbehandlingen. Jag kan icke gilla denna mening eller inse, hvar konsekvensen här ligger, ty om man anser, att detta system *kan* antagas för jernvägstrafiken, som skjuter djupt in i landet, så bör det väl icke vara svårare att antaga detsamma för tullväsendet, med hvilket endast de som äro vana att räkna hafva

att skaffa och i synnerhet då från en mängd länder ankomma varor, hvarå fakturan är stald i metriska vigter. Men antagandet af det metriska systemet skulle äfven vara en fördel för allmänheten, enär de flesta utländska priskuranter äro grundade på detta system, och för alla blefve det lättare att kontrollera hvilka priser man rätteligen hade att betala.

Hvad som Vetenskaps-akademien anförde 1853 och hvad som anføres än i dag är precis detsamma, nemligen att införandet af det nya systemet skulle medföra sådana *svårigheter i öfvergången*, att man icke vågar tillstyrka det. Då nu Kongl. Maj:t förklarar, att han icke för närvarande anser sig böra föreslå antagandet af det metriska systemet i dess fullständighet, så vill jag fråga, om det är någon den minsta sannolikhet för att förhållandet mellan kilogramen och det svenska skålpundet skall ändra sig med tiden, och om icke således svårigheterna vid öfvergången ur denna synpunkt i alla tider blifva lika stora. I ett annat hänseende skulle det *nu* lättare än längre fram gå för sig att införa det metriska systemet, enär det som infördes år 1855 ännu icke fullkomligt ingått i det allmänna föreställningssättet. Men ju längre man dröjer med metriska systemets införande — och i alla tider kunna vi väl icke stå kvar på samma punkt, sedan alla andra civiliserade nationer tillegnat sig det metriska systemet — desto svårare blir det naturligtvis att antaga detsamma, sedan det nu gällande begreppet om mått och vikt ingått i allmänna föreställningssättet så, att hela generationen blir väl vand dervid. Ju förr en sådan förändring som den ifrågasatta blifver införd, dess lättare går den, men att genomföra den delvis och att taga så liten del att icke posten och tullen skulle deraf få gagn, det är att aflägsna frågans lösning i stället för att närma sig den. Det finnes icke heller i den Kongl. propositionen något annat motiv för reformens uppskjutande än den vanliga frasen, att Kongl. Maj:t icke *för närvarande* funnit skäl att föreslå reformens införande. Detta är det vanliga sättet, när man vill undanskjuta en fråga och icke vill taga den såsom en stor och genomgripande reform, hvilken skulle gagna alla samhällsklasser i landet, och göra heder åt de beslutande. Den reformen går lättare för sig, om den tages i sin helhet, än om man kommer hvart tredje eller femte år med en eller annan liten del af densamma.

Hvad beträffar det metriska systemet för de ädla metallerna, så omtalas det i den nya lagen för myntväsendet, att det nya myntsystemet grundar sig på gram-vigten. Dermed förhåller sig likväl så, att de nya guldmynten icke kunna med gramvigter noggrant vägas, ty enligt lagen infaller deras lagliga vikt med femte decimalen af en gram, hvarföre det ock varit nödvändigt gå i författning om serskilda mynt-vigtenheters anskaffande.

Af hvad jag anfört framgår såsom min åsigt att det varit bättre antaga metriska systemet i sin helhet, och jag ber, att detta mitt yttrande måtte få åtfölja remissen af den Kongl. propositionen till Lag-Utskottet, hvilket jag förmodar kommer att behandla densamma.

Herr Rydqvist: Utan att nu vilja ingå i någon pröfning af lämpligheten att antaga det af Kongl. Maj:t nu aflemnade förslaget,

anser jag mig icke kunna undgå att upptaga till besvarande några af de yttranden, som nyss blifvit fällda af talaren på Stockholmsbänken. I motsats till honom anser jag för min del, att, om meningen är att införa i Sverige det metriska systemet i stort, både för mått, mål och vikt, så är just den rätta marschen den, att taga stegen småningom för att vänja folket vid det nya räknesättet. En oundviklig förbistring i detta afseende skulle blifva följden för landet, om man på en gång toge steget fullt ut, såsom talaren önskar. Visserligen har han, såsom Kammararen har sig bekant, sedan lång tid på det högsta nitälskat för det franska systemet och velat få detsamma infördt i Sverige såväl i afseende på myntenheten franc som hela det metriska systemet. Men sannolikt är det honom icke obekant att i sjelfva Frankrike högst beaktansvärda röster af män, som på detta område torde kunna kallas verkligen framstående, höjt sig just mot det metriska systemet. Det hvilat nemligen helt enkelt på en fiktion, på ett antagande rörande afståndet mellan tvenne punkter i verdensrymden, hvilket afstånd, då det bestämdes för 83 år sedan, antogs vara fullt tillförlitligt, men enligt senare tiders beräkningar icke så anses. Sjelfva basen för det metriska systemet är således åtminstone tvifvel underkastad. Att detta system emellertid möjligen kan i en aflägsen framtid blifva internationelt, vill jag icke bestrida, men såsom förhållandena visa sig för mig, tror jag icke att det är den ringaste sannolikhet, att detta kommer att inträffa under den lifstid, som ännu kan återstå för den nuvarande Riksdagens ledamöter. Märkligt är ock, att i det land, som utan all fråga har den största industriela utveckling och rörelse i hela världen, nemligen England, försökte för omkring 15 år sedan den då varande Premierministern Lord Palmerston, som vid den tiden stod på höjden af anseende och kunde i parlamentet drifva igenom nästan allt hvad han ville, att framkomma med ett förslag om enhet i mått. För detta ändamål nedsattes, såsom i England är brukligt, en kommission eller komité af parlaments-ledamöter, hvilken sedermera delade sig i afdelningar och genomreste 17 af de 40 grefskap, hvaruti England är indeladt. De fortsatte icke längre; ty det befanns, att blott för artikeln stenkol funnos, om jag rätt minnes, öfver 100 olika mått ensamt i de förstnämnda landsdelarne. Man ansåg nu alldeles omöjligt att tvinga folket att gå in på en enhet eller standard för England, hvad mätbara varor angår, och frågan föll så ohjelpigt, att Palmerston sjelf icke ens försökte att åter upptaga den. De, som känna förhållandena i England, veta också, att i det landet icke finnes något rationelt system hvarken för myntet eller för måttet och vigten; och dock medgifva alla, att — såsom Times den tiden yttrade sig — landet reder sig ganska väl ett sådant system förutan. Folket der vet hvar och en i sin stad, hvad deras mått och vikt betyda, och de hjälpa sig förträffligt dermed. Så beskaffade reformer, som den ärade talaren vill förorda, hvilka gripa djupt in i hvarje samhällsmedlems *Thun und Treiben*, äro därför i högsta grad beaktansvärda; man måste med dem gå varligt till väga och se till, huru de låta tillämpa sig i smått, och först sedermera fortsätta på den beträdda banan, då folket hunnit vänja sig vid det

nya i dem. Hvad särskildt vigtsystemet beträffar, så är man, efter hvad jag tror, ännu icke fullt ense om, huru mycket en kilogram är i svensk vikt; man har icke heller kunnat afgöra, huru ordet bör öfversättas och förvandlas till svenska. Tullstyrelsen har ock i sitt utlåtande afstyrkt den föreslagna förändringen; och det med rätta. Ty skulle man nu genast besluta det metriskas systemets införande vid tullverket, så skulle man få särskild tullvikt för de varor, som föras in att undersökas och vägas i tullhuset, medan man i huset bredvid fortfarande skulle använda vanliga svenska vigter. Sådant torde emellertid icke gå för sig utan en mängd obehag och trassel, och följderna skulle utan tvifvel blifva, om ej författningen ändrades och återgång egde rum till de gamla förhållandena, att man nödgades innan kort utfärda en ny författning, som stadgade, att vårt nuvarande vigtsystem skulle upphöra och det franska vigtsystemet antagas, innan likväl den stora allmänheten hade ringaste begrepp om, än mindre vore fullt förtrogen med sistnämnda system.

Åtskilligt mera kunde väl vara att tillägga; men jag vill dock inskränka mig till hvad jag nu yttrat och icke vidare taga Kammarrens tid i anspråk.

Herr Wallenberg: Jag är ledsen, att jag ännu en gång måst begära ordet i denna fråga, men som vi båda i afton torde kunna påräkna Kammarrens odelade uppmärksamhet, så gör det väl icke så mycket. Jag får då säga, att jag känner förhållandena i England, visserligen icke så väl som den siste talaren, men dock tillräckligt väl för att icke hålla fram England såsom ett mönster för Sverige i detta afseende. England har mycket svårt att vidtaga några genomgripande reformer; ty de från gamla tider vidhängande vanorna och ovanorna äro der så inrotade, att man måste förundra sig öfver, att landets industriella utveckling kunnat göra sådana framsteg. Men engelsmännen sjelfva äro icke alla så blinda för det olämpliga i alla dessa gamla vanor. Om man talar med hvilken bildad engelsman som helst, så skall man få höra honom erkänna, att ett sådant förhållande som det, hvilket den ärade talaren rekommenderade, eller att hafva oräkneligt många sätt att mäta, icke kan vara annat än högst beklagligt. Men de kunna icke hjälpa det; i det ena grefskapet är det på ett sätt, i det andra på ett annat. England har icke en gång lyckats komma derhän att införa decimal-indelningen i sitt myntväsende, ehuru det på alla kanter är omgifvet af nationer, som hafva antagit detta räknesätt. Men England kommer nog att stå på samma punkt i generationer ännu. Skola vi nu vara så svaga för allt engelskt, att vi skola stå stilla derför att engelsmännen göra det, och icke tillegna oss en förbättring, som alla andra civiliserade nationer redan erkänt? Det må vara den ärade talarens åsigt; men jag kan för min del icke instämma deri. Före 1855 års reform hade vi här i landet 137 Kongl. bref och plakater, som alla voro i gällande kraft, angående sättet att mäta, måla och väga. Vill man icke göra något alls för att skaffa ändring i dylika förhållanden, så är det naturligt, att man får en sådan stor samling af olika förordningar. Lyckligtvis egde vi då kraft nog att taga ett steg framåt; men vi

gjorde det icke bättre, än att vi snart nog få göra en reform till. Genom den redan vidtagna ändringen vunno vi visserligen den fördelen att få decimal-indelningen införd; men vi kommo icke så långt, att vi erhöilo någon enhet, som var lättare jemförlig med dem, som hos andra civiliserade nationer brukas.

På samma sätt förhåller det sig med myntreformen. Vi hafva nu fått en öfvergång till guldmynt; någon *myntenhet*, som är lättare jemförlig med andra länders, hafva vi dock icke erhöilit. Det återstår således för oss att göra en myntreform till, i ändamål att få samma myntenhet som är den i Europa mest gängse. År 1855 antogs en reform uti alla sätt att väga och mäta. Efter den ärade talarens åsigt hade det då varit bättre, om man infört den nya vigtenbeten endast för vissa varor eller att begagnas vid en viss trafik på samma sätt som det här nu är föreslaget endast i afseende på guld, silfver och ädla stenar samt vid jernvägarne, för den gången skulle man då icke hafva gått längre, men sedan fortsatt så småningom och efter 5 eller 10 år infört den för någon annan vara. Jag tror icke, att det skulle hafva beredt den ringaste lättnad för allmänna rörelsen utan ett oändligt trassel.

Slutligen ber jag att få säga, att jag erkänner den ärade talarens öfverlägsenhet i många stycken och äfven i dessa, samt att jag vet, att han studerat dessa saker med mycken flit; men då han talar om, att det metriska systemet är ett förkastligt system, och att metern "hvilar på en fiktion, på ett antagande rörande afståndet mellan tvänne punkter i verdensrymden", då kan jag icke längre följa honom. Hvilka dessa punkter äro uppgaf han icke och jag kan omöjligen gissa hans mening. Hvad han åsyftade var kanske det, att det metriska systemet är grundadt derpå, att metern skall vara lika med en tiomilliondel af jordens kvartmeridian. Det har företagits många mätningar för att utröna, huru stor denna kvartmeridian verkligen är. Nu inträffade det, att vid en triangelmätning, som företogs vid foten af Pyrenéerna, man tog miste på en kyrka och en by hvilka begge hade samma namn. Till följd deraf blef beräkningen i viss mån osäker, och det uppstod en liten skiljaktighet uti meterns beräknade längd; och det är om denna för det obeväpnade ögat omärkbara skiljaktighet, som de lärde fört krig i 70 år och göra det ännu i dag. Men skilnaden är så liten, att den saknar all praktisk betydelse; och den kan visst icke anses förorsaka något hinder för regeringen att framlägga ett förslag om det metriska systemets införande i dess helhet. Ty vore den af någon betydenhet, så skulle den naturligtvis allra mest verka vid vägning af ädla metaller och ädla stenar. Men då regeringen föreslagit att införa den metriska vigten just för sådana dyrbarheter, så är det klart, att det icke är denna skilnad, som hindrar regeringen att framkomma med någonting mera helt. Kan man väga ädla stenar med den metriska vigten, så tror jag också, att man bör kunna dermed väga kaffe och smör och annat dylikt. Kunna andra nationer begagna gramvigten till alla vägningar, så bör också vår kunna göra det.

Men, som sagdt, den åsigt, som den siste talaren förfäktade, gör honom stor ära. Han vill, att man skall gå ytterst sakta till väga

vid alla reformer. Gör man icke det, så kunde det hända, att något blef bragt så i ordning och system, att man icke vidare behöfde återkomma dertill, och då kunde det också hända, att många krafter som nu användas till att göra om igen det halfgjorda, kunde komma att brukas till verklig nytta.

Då den ärade talaren prisade tullstyrelsen så får jag å min sida också göra det. Jag är nemligen öfvertygad, att tullstyrelsen icke afstyrkt det Kongl. förslaget från samma synpunkt, som talaren gillat det, eller att det kunde gå för fort med reformen; utan med känedom om denna styrelsens förfaringssätt i öfrigt och benägenhet att följa med tidens fordringar, tror jag, att tullstyrelsens afslag betyder ingenting annat, än att den tycker det icke vara skäl att gå så der styckvis till väga, utan hellre vill låta bero vid de nuvarande förhållandena för att längre fram få se systemet infördt i sin helhet. Det lär väl blifva svårt för oss att sitta stilla, då Norge och Danmark antaga det metriska systemet, och jag spår, att de komma att göra det förr än vi.

Herr Rydqvist: Jag har ansett mig skyldig att ännu en gång taga till ordet, förnämligast därför att den värde talaren på Stockholmsbanken synes med flit vilja missförstå mina ord. Om England har jag icke yttrat, att jag beundrade detta land i nu ifrågavarande fall, utan hvad jag sade, anförde jag endast såsom ett bevis på, huru sådana frågor som den föreliggande behandlas af den största handlande nation i världen. Jag påpekade, att England, oafsedt att det har det mest irrationela mynt-, mått- och vikt-system man kan tänka sig, dock förtjenat penningar i otrolig grad och gör det ännu, så att alla folk önska att i detta afseende kunna täfla med detsamma. Hvad man än må säga, så är det väl klokt att icke i en handvändning bryta med allt gammalt och införa något nytt, som folket icke känner, och med hvilket det icke blir rätt förtroget förrän kanske efter århundradens förlopp. Det har ej varit min mening att säga, och jag har icke heller, på sätt nyss nämnts, sagt, att jag hyste någon slags beundran för de engelska förhållandena. Visst icke! Men den värde talaren sjelf lär åter icke kunna neka, att han deremot har en stor beundran för det franska systemet i hela dess vidd och länge påyrkat, att det i alla afseenden måtte införas här i landet. I öfrigt ber jag att få fästa hans uppmärksamhet på vår egen erfarenhet i detta fall; jag tror, att den förtjenar att beaktas. Det är nu snart 20 år, sedan vi hos oss införde det nu gällande decimalsystemet i mynt, mått och vikt. Hvad myntreformen beträffar, så gick den visserligen ganska bra; förändringen af det gamla räknesättet med riksdaler, skilling och runstycke till det nya decimalsystemet gick rätt fort in i det allmänna medvetandet, ehuru i Stockholms stad tjenstehjon och andra af samma klass ännu räkna i skilling i stället för öre, och i åtskilliga landsorter det till och med förekommer, att man räknar än i skilling, än åter i daler och andra gamla myntsorter. I det stora hela gick dock denna reform rätt snart igenom, emedan öfvergången till det nya var temligen lätt och man ansåg två öre lika med en skilling o. s. v. Men huru är der-

emot förhållandet med vårt nya mått? När t. ex. en enskild person anmodar en landtmätare att kartlägga hans landtegendom, så får han det beskedet, att den utgör så och så många kvadratref. Men dermed är han vanligen icke nöjd, han vill ock veta, huru många tunnland den innehåller. För honom är kvadratref ännu ett mindre lämpligt uttryck, som han icke uppfattat, förrän han fått öfverflytta det i det motsvarande tunnlandtalet. Ja, äfven i offentliga handlingar förekommer ännu samma mått; folket är vant dervid, och man köper förtfarande vanligtvis sin jord icke efter kvadratref utan efter tunnlandtal. Längre hafva vi ännu icke kommit i denna fråga på 20 år, och sådant är ganska beaktansvärdt. Och nu vill man, att vi i år eller nästa år skulle antaga ett helt nytt system, nemligen meter-systemet, som icke har annan likhet med vårt gällande än decimaldelningen. Det skulle förorsaka en förvirring i begreppen och den allmänna rörelsen, som vore i högsta grad betänklig. Det är af sådana orsaker, som jag anser, att man bör gå ytterst varligt till väga med dylika reformer.

Herr Wallenberg: Den siste talaren har behagat yttra om England, att, oaktadt det är så konservativt, att det ej kunnat göra någon reform i de föräldrade sätten att mäta och räkna, det dock har förtjent penningar i otrolig grad; och han yttrade detta så, som om det varit hans mening att säga, det England förtjent alla dessa penningar, just därför att det räknade på ett föräldrads sätt. Det är en sak, som hvarje människa bör kunna inse, att engelsmännen skulle spart in både tid och penningar, om det begagnat den mera allmänt antagna decimalräkningen. Vill man följa Englands exempel, då bör man göra det i sådana saker som t. ex. att förenkla sin tulltaxa. Den engelska tulltaxan har blott 11 rubriker; och i en sådan sak tror jag verkligen det skulle lända till vår fördel att gå i Englands fotspår.

Det var dock icke egentligen detta, som vållat, att jag nu tredje gången begärt ordet i denna sak. Om jag fattade den ärade talaren rätt, så ville han säga, att den metriska enheten vore något, som blott grundade sig på en fiktion, utan att man hade något att rätta sig efter; och det lät nästan på hans yttrande, som om hvar och en, som ville veta huru stor en meter verkligen är, skulle vara tvungen att gifva sig åstad och mäta på den der kvartmeridianen. Metern är ej någon fiktion och förhållandet är alls icke så, som den ärade talaren tycks föreställa sig. I alla länder finnas s. k. *likare*, som förfärdigas med mycken noggrannhet och med den största omsorg förvaras. Genom jämförelser med dem kontrolleras de mått och vigter, som användas i den dagliga rörelsen; och i vårt land har landtmäteristyrelsen det speciela uppdraget att se till, att det finnes tillgång på vigter och längdmått efter de antagna legala likarne. Det låter väl för öfrigt icke tänka sig, att man i Frankrike, Tyskland och andra länder skulle hafva antagit ett system, som hvilade blott på en fiktion, utan att man hade en viss, noga bestämd kvantitet, som låge till grund för detsamma.

Den ärade talaren har uttalat sin farhåga för att man "i år eller nästa år skulle antaga ett helt nytt system". Något dylikt

har ingen ifrågasatt. Författningen som utkom 1855 innebar inter åliggande för de trafikerande, att begagna den nya indelningen förrän åtta år senare eller år 1863. Under dessa år var det alldeles frivilligt emedan de voro läroår. Men den ärade talaren vill icke veta af det metriskas systemets införande, "innan allmänheten är förtrogen med det nya systemet". Han föreställer sig således, att allmänheten det vill säga den nu lefvande generationen, skall helt abstrakt instudera ett nytt mått- och vigtsystem som kanske icke i vår tid, att döma af det sätt på hvilket reformer behandlas, blir infördt.

Öfverläggningen förklarades slutad och den Kongl. propositionen jemte yttrandena hänvisades till Lag-Utskottet.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 20 och 21 dennes bordlagda Utlåtande n:o 9, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förordning angående förändradt sätt för offentliggörande i kyrka af allmänna författningar och kungörelser samt enskilda tillkännagifvanden.

Herr Grefven och Talmannen hemställde, att detta utlåtande måtte punktvis företagas till afgörande, med iakttagande deraf att förordningsförslaget särskilda paragrafer först genomginges, dess rubrik sedermera pröfvades och Utskottets näst före förordningsförslaget gjorda hemställan sist förekomme.

Svarades ja.

§ 1.

Herr Statsrådet Berg: Det sätt, hvarpå så väl allmänna kungörelsen, som enskilda tillkännagifvanden hittills publicerats, nemligen att de blifvit i kyrkan efter gudstjenstens slut af presten fullständigt upplästa, har länge ansetts vara förenadt med åtskilliga olägenheter: och såväl från presterskapet som från Kyrkomötet hafva framställningar blifvit gjorda, att någon förändring i detta afseende till lindring i presterskapets besvär måtte ske, och att i allmänhet kungörelses-uppläsande måtte skiljas från de kyrkliga förrättningarne. Då det är ostridigt, att detta kungörande icke afser den kyrkliga utan den borgerliga kommunen, och då numera erkända kyrkliga samfund finnas, hvilka icke tillhöra statskyrkan, så vill det redan häraf synas, som om det nuvarande sättet för publikationen, nemligen uppläsning från predikstolen i kyrkan, icke vore fullt ändamålsenligt. Deremot har man trott, att, sedan numera kommunerna kommit till en större och lifvigare verksamhet, ändamålet bättre skulle kunna vinnas derigenom, att de meddelanden, vare sig offentliga eller enskilda, hvilkas publikation vore för kommunerna behöflig, blefve tillställda kommunerna, som sjelfva egde att draga försorg om, att de medlemmar, som önskade få kännedom derom, kunde dertill komma i tillfälle. I denna syftning framställde Kongl. Maj:t ett förslag, hvil-

ket. då man ansåg sig icke böra på en gång upphöra med det hittills brukliga sättet. för att icke åstadkomma nya förvecklingar. utgick derifrån, att så väl allmänna som enskilda kungörelser skulle i kyrkan tillkännagifvas medelst en kort antydan om deras innehåll. men sedan öfverlemnas till kommunerna, som hade att tillse, att dessa kungörelser funnos tillgängliga för dem, som derom ville taga kännedom. Detta förslag blef äfven förelagdt det allmänna Kyrkomötet, som lemnade detsamma utan anmärkning. och det har nu äfven blifvit framställt till Riksdagen. I det utlåtande, som nu är föredraget. har Utskottet erkänt olägenheterna af det nuvarande förfaringssättet. men likväl trott sig icke kunna föreslå. att något bestyr uti ifrågasvarande hänseende skulle åt kommunerna uppdragas; och Utskottet har sålunda icke funnit någon annan utväg, än att låta publikationen, såsom hittills skett, försiggå i kyrkan. Utskottet har likvisst dervid ansett sig, i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag, böra medgifva. att allmänna kungörelser icke skulle behöfva fullständigt uppläsas. annat än då särskildt så förordnades: men deremot, hvad enskilda kungörelser beträffar. föreslagit att dessa alltid skulle fullständigt uppläsas, och sedan sålunda ett kort tillkännagifvande om de allmänna författningarnes rubrik och ett uppläsande af de enskilda kungörelserna skett, har någon vidare åtgärd för desamma tillhandahållande för allmänheten icke ansetts vara behöflig. Redan i den omständigheten, att, då man gjort en skilnad mellan offentliga myndigheters kungörelser och enskilda tillkännagifvanden, man ansett de senare böra få en större publicitet än de förra, ligger en oegentlighet, som jag icke kan anse lämplig. Jag kan icke inse något skäl, hvarför till exempel en Konungens befallningshafvandes kungörelse om en auktion skulle endast i korthet tillkännagifvas. under det att för en dylik enskild kungörelse alla persedlar, som kommo att försäljas. med mera skulle fullständigt omnämnas. Jag kan icke heller inse riktigheten af det motiv, Utskottet anfört för att publikation icke borde åläggas kommunerna. Utskottet säger nämligen: "att den önskvärda säkerheten i *omhänderhafvandet och förvarandet* af de kungjorda handlingarne bättre tillgodoses, om de, såsom nu, *förvaras* i kyrkan. än om de skulle förvaras *och hållas tillgängliga* på det sätt förslaget äsyftar". Det torde icke kunna förnekas, att kungörelserna *förvaras* bättre, om de ligga i en kista i kyrkan, än om de hållas tillgängliga på annat ställe, men svårigen torde det kunna sägas att det med publikationen afsedda ändamål, att gifva allmänheten del af de publicerade handlingarne, derigenom bättre befrämjas. Man kan visserligen säga, att hvar och en kan få läsa hvad som ligger i kistan uti kyrkan. men jag hemställer, om det kan vara skäl att ålägga presten att resa till kyrkan för att framtaga dessa handlingar, närhelst någon enskild vill taga kännedom om desamma. För öfrigt vill jag tillägga, att, om ett enkelt tillkännagifvande om en kungörelses tillvaro kan anses tillfredsställande, hvad Konungens befallningshafvandes kungörelser beträffar, så borde det väl äfven vara det i afseende på enskilda tillkännagifvanden. Hvad *förvarandet* dessutom beträffar, skilja sig de båda förslagen för öfrigt icke åt, ty äfven efter Kongl. Maj:ts förslag skulle de kungörelser, som finnas intagna

i svensk författningssamling äfvensom Kongl. Maj:ts befallningshafvandes länskungörelser komma, såsom hittills, att vid kyrkan förvaras, men det är förutsatt, att, liksom kommunerna redan nu få ett exemplar af Författningssamlingen sig tillståndt, så böra de äfven förskaffa sig del af Konungens befallningshafvandes kungörelse, och dessa exemplar, men ej de, som blifvit till kyrkan aflemnade, skulle sedan genom kommunens försorg hållas allmänheten till handa. För min del anser jag det gifvet, att, om en publikation skall ske, så är det just för deras skull, som icke hafva tillfälle att på annat sätt taga kännedom om dylika kungörelser, och därför är det nödvändigt, att de på något sätt tillhandahållas, men anser man detta vara en alltför maktpåliggande åtgärd för att kunna anförtros de nuvarande kommunerna — hvilket jag verkligen föreställer mig icke böra medföra några svårigheter — så tror jag, att man ej heller kan vidtaga den förändring i publikationssättet, som beträffande de allmänna kungörelserna blifvit af Utskottet föreslagen.

Herr von Gegerfelt: Sedan Utskottet funnit sig icke kunna tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition i dess helhet, uppstod mycken tvekan, huruvida den del deraf, som nu blifvit föreslagen till antagande, vore af den vikt och betydelse, att ett sådant tillstyrkande borde lemnas, eller om det icke vore lämpligare att hemställa om afslag å hela propositionen; men då förnyade klagomål från presterskapet låtit höra sig i afseende på uppläsningsskyldigheten, så ansåg Utskottet, att Riksdagen borde gå dess önsknigar till mötes så mycket som möjligen utan olägenhet kunde ske. Hvad som företrädesvis nu finnes svårt och besvärligt är uppläsandet af långa författningar och Konungens befallningshafvandes vidlyftiga kungörelser. Att ett fullständigt uppläsande deraf icke vore nödvändigt har synts Utskottet, därför att de finnas för allmänhetentillgängliga i tryck och särskildt exemplar deraf tillhandahållas icke blott i kyrkans arkiv utan äfven hos de flesta kommunalstyrelser. Man har därför ansett, att en uppläsning af rubriken skulle vara tillräcklig för att meddela kännedom om författningarnes tillvaro åt dem, som skulle vilja läsa desamma, äfvensom att det föreslagna delgifningssättet för Konungens befallningshafvandes kungörelser skall vara tillfyllestgörande. Annorlunda är deremot förhållandet med sådana kungörelser, om hvilka fjerde paragrafen handlar äfvensom enskilda tillkännagifvanden. De finnas icke tryckta och kunna icke komma i tryck, förr än hvar kommun får sitt anonsblad såsom förhållandet nu är i städerna. Då presterskapet icke ansågs kunna befrias från all befattning med kungörelserna, så kunde Utskottet icke finna det lämpligt att tillstyrka ett sådant stadgande, som att presten, sedan han från predikstolen uppläst en del af kungörelsen, skulle stiga ned och lemna återstoden till klockaren eller någon annan person, som skulle uppläsa det öfriga på kyrkogården. Efter den af Utskottet föreslagna inskränkingen i afseende på uppläsandet skulle ifrågavarande skyldighet icke blifva särdeles betungande, likasom ej heller det ifrågaställda öfverlemnandet till kommunalstyrelse af kungörelser och tillkännagifvande ansetts lämpligt eller behöfligt.

Det nämndes, att ifrågavarande kungörelser afse icke den kyrkliga, utan den borgerliga kommunen, men då den borgerliga kommunen icke har något sådant ställe för sammankomster såsom kyrkan, så har kungörelsernas uppläsande, från äldsta tider, skett från predikstolen; och hvad det yttrande beträffar, att främmande trosbekännare icke skulle få del af dessa kungörelser, så ber jag att få anmärka, att det på landet lyckligtvis finnes ganska få främmande trosbekännare, hvarför jag icke tror, att man dervid bör fästa något synnerligt afseende.

Elhuru den regerings-ledamot som yttrat sig, icke gillat Utskottets förslag, så kan jag dock icke, då jag anser Kongl. Maj:ts proposition ej böra bifallas, underlåta att yrka bifall till Utskottets förslag.

Grefve Hamilton, Henning: De två talare, som förut i frågan yttrat sig, hafva båda utgått derifrån, att anledningen till klagomålen öfver det sätt, hvarpå kungörelsen nu meddelas allmänheten, skulle ligga i det besvär, som derigenom förorsakas presterskapet. Jag tror likväl icke, att detta varit anledningen till det missnöje, som uttalats i detta hänseende, utan anser, att det ursprungligen haft sin grund deruti, att gudstjensten på ett otjenligt sätt afbröts genom att kungörelser om hvarjehanda världsliga angelägenheter upplästes mellan predikan och de slutliga bönerna, under det presten ännu befann sig på predikstolen. Detta har sedermera blifvit afhjelpat, men i alla fall qvarstår ännu mer än en olägenhet. En af dessa och kanske den väsendtligaste är, att ändamålet med uppläsningen i betydlig grad förfelas derföre, att en stor del af församlingen lemnar kyrkan, så snart gudstjensten är förbi, och att sålunda på de flesta ställen endast ett ringa antal åhörare — ofta nog ingen enda — tager kännedom om de kungörelser, med hvilka uppläsande presten en längre eller kortare stund är sysselsatt. Dertill komma de olägenheter, som af Statsrådet Berg blifvit vidrörda i afseende på kommunikationen, då det verkligen äfven på landet finnes åtskilliga församlingar, der ett stort antal personer aldrig besöka kyrkan och således icke få del af sådana kungörelser, om hvilka likväl hvar och en medborgare bör hafva tillfälle att taga kännedom. På grund deraf att missnöje med sättet för kungörelsens meddelande egt run, anledningen dertill må vara hvilken som helst, har redan i nära tio år frågan varit under behandling. Slutligen har Kongl. Maj:t till Kyrkomötet aflåtit en proposition, som nu blifvit framlagd äfven för Riksdagen. Denna proposition var äfven inom Kyrkomötet föremål för en och annan mindre väsendtlig anmärkning, men mötet ansåg dock att, då man kommit så långt i frågan, vore det icke skäl att genom några mindre förändringar kasta densamma tillbaka till sin utgångspunkt och göra dess slutliga afgörande beroende af en aflägsen framtid. Det kan sättas i fråga, huruvida ej ett afslag från Riksdagens sida på denna proposition skulle göra det nödvändigt att ånyo höra Kyrkomötet öfver det förnyade förslag i ämnet, som kan komma att framställas. Frågan är visserligen icke i och för sig af kyrkolags natur, och den komité, som varit tillsatt för att utarbета ett nytt förslag till sådan lag, har icke ansett den vara af

denna beskaffenhet. men i närvarande ögonblick är den verkligen kyrkolag, och jag tror således att, om man vill strängt hålla på formen, så skulle ett afslag på Kongl. Maj:ts proposition föranleda dertill, att frågan måste underkastas förnyad behandling af Kongl. Maj:t samt sedermera alla auktoriteter äfvensom Kyrkomötet och Riksdagen deröfver höras. Man måste då tillse, huruvida det förslag, som Lag-Utskottet framställt. eger några synnerliga företräden framför Kongl. Maj:ts proposition. eller huruvida icke med detta Lag-Utskottets förslag är förenad någon olägenhet så stor, att man i valet mellan de två förslagen måste gifva företrädet åt Kongl. Maj:ts proposition. Att det verkligen förhåller sig på sistnämnda sätt är min uppfattning af saken. Enligt Kongl. Maj:ts proposition skulle af vissa kungörelser, om hvilkas beskaffenhet Kammararens ledamöter förmodligen tagit kännedom, endast rubrikerna uppläsas. och detta synes mig vara en ganska lämplig föreskrift, då det tillika är föreslaget. att kommunerna böra utse någon person, som skall hålla dessa kungörelser allmänheten till handa. Men om man besluter. att blott rubrikerna skola uppläsas, och medgifver att efter detta uppläsande kungörelserna i bästa fall få inläsas i en kista i kyrkan, men i värre och vanligare fall få behandlas på ett vida vårdslösare sätt, så har ändamålet med förändringen blifvit helt och hållet förfeladt, ty i sådant fall får visserligen allmänheten, om den stadnar qvar i kyrkan efter gudstjenstens slut, något begrepp om. att en sådan kungörelse finnes till, men om dess lydelse få icke ens de, som önska det, någon kännedom. Man kan nemligen icke billigtvis ålägga kyrkoherden, att han, sedan kungörelsen är till sin rubrik uppläst i kyrkan, skall stå sina sockneboar till handa med att, hvar gång någon kommer för att få kännedom om en handling, taga reda på densamma och uppläsa den. Nu vill Utskottet låta påskina. att det inom kommunerna skulle vara svårt att få någon, som kunde läsa ordentligt och ännu mindre någon, som kunde förvara handlingarne någorlunda oklanderligt. Det är en misstro till kommunalstyrelserna och kommunerna i allmänhet, som jag icke hyser, och finnes någon brist i afseende på innanläsningen, så är det att hoppas. att den skall förminskas med hvarje år, i mån af folkskoleväsendets utveckling.

Jag tror icke, att det vore någon särdeles svårighet att åstadkomma hvad här i Kongl. Maj:ts proposition afses, ehuru jag å andra sidan visserligen erkänner, att kommunalstyrelserna icke öfverallt äro särdeles benägna att åtaga sig de uppdrag, som redan äro dem lemnade, ännu mindre att öka dem med nya. Men detta kan icke hjälpas, och vill man fortgå i den riktning man börjat, eller att låta kommunerna i allmänhet sköta sina egna angelägenheter, så får man ock hålla till godo med följderna deraf. Då jag af dessa skäl tror, att Kongl. Maj:ts proposition eger ett företräde både framför Lag-Utskottets förslag och framför det förhållande, som för närvarande eger rum, så måste jag för min del rösta för bifall till densamma och yrka proposition derå, ehuru jag tyvärr befarar, att icke någon Kongl. Maj:ts proposition har stor utsigt till framgång vid denna Riksdag.

Grefve Mörner, Oscar: Ehuru jag af illamående var hindrad att deltaga uti behandlingen af detta ärende inom Utskottet och således icke har egentlig skyldighet att uppträda till försvar för Utskottets förslag, så enär jag vid kyrkomötet, så vidt jag kunde, motsatte mig antagandet af Kongl. Maj:ts proposition, har jag deraf funnit anledning att äfven nu ytterligare söka afvärja ett förslag, som visserligen icke är vådligt eller riksskadligt, men som jag dock icke anser medföra någon nytta. Det är dock så till vida skadligt, som jag förmodar, att det icke är tjenligt, att regeringen framkommer med förslag, om hvilkas gagnelighet allmänheten icke kan öfvertygas, utan som man temligen allmänt anser skola medföra ett förhållande sämre än det förutvarande.

Till en början yttrades här af den medlem af Konungens råd, som här först hade ordet, såsom ett skäl hvarför publikationen i kyrkorna numera icke vore lämplig, att det funnes flera dissenterförsamlingar, uti hvilka publikation icke egde rum, och hvilkas medlemmar således icke hade någon nytta af det uppläsande, som sker i andra kyrkor.

Jag ber att få anmärka, att äfven enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle publikation i kyrkorna ega rum *lika väl* som förut, och att således enligt *detta förslag* den ifrågavarande olägenheten alldeles icke skulle afhjelpas. Den hufvudsakliga skilnaden emellan nu gällande stadgande och Kongl. Maj:ts förslag är den, att enligt det förra skall presten uppläsa alltsammans, då enligt det senare han skall läsa en del och resten uppläsas af en annan person under hans tillsyn. Han måste således stanna qvar och öfvervaka läsningen, hvilken väl i vanligaste fall skulle förrättas af klockaren, och om då denne läser illa, hvilket specielt är fallet med klockaren i den församling jag tillhör, så kan det hända, att presten får läsa själf, och då är det äfven slut med all den lindring, man velat bereda honom. Hvad för öfrigt dissenterförsamlingarne beträffar, så kan jag ej erinra mig annat, än att i dissenterlagen står, att det åligger kyrkoföreståndaren att lyda hvad den verldsliga makten påbjuder, och då ser jag icke hvad som hindrar Kongl. Maj:t att i administrativ väg förordna, att äfven i dessa kyrkor kungörelserna skola uppläsas. Vidare har det blifvit sagdt, att uppläsningen gagnar litet, ty allmänheten går ur kyrkan, då densamma påbörjas. Samma ärade talare, som sade detta, yttrade detsamma vid kyrkomötet, och jag genmålde äfven då, att så icke är fallet, åtminstone ej enligt hvad min erfarenhet gifver vid handen, och jag har dock bevästat gudstjensten i rätt många kyrkor i olika trakter af riket. I städerna är det visserligen ofta fallet, ty der har man så många andra sätt att få kännedom om allmänna angelägenheter, men i landsorten är det icke så; der gå ock på sin höjd några yngre personer ut ur kyrkan vid gudstjenstens slut, men de flesta sitta qvar och åhöra uppläsandet af kungörelserna med en uppmärksamhet kanske icke mindre än den de egnat åt sjelfva predikan.

Vidare har blifvit anfördt, såsom skäl emot Lag-Utskottets förslag, att det skulle ligga en anomali deruti, att då af Kongl. Maj:ts

kungörelser i allmänhet endast rubrikerna skulle uppläsas, så skulle enskildas kungörelser deremot läsas upp in extenso. Dervid ber jag att få bemärka detsamma, som jag sagt för flera år sedan, att det har förfarits på ett tanklöst sätt med tryckningen af orden "uppläsas från predikstolen" i Svensk Författningssamling, enär detta blifvit satt på både likt och olik. Skulle nu presten läsa upp alltsamman, så skulle högst få eller ingen få nytta deraf. Det tyckes mig derföre, att presten gör mycket klokare, om han blott anmäler, att en viss författning finnes, och deraf uppläser ingressen, hvarefter det kan stå hvar och en fritt att i sakristian skaffa sig kännedom om förordningens innehåll. Hvad Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes kungörelser beträffar, så uppläses af dem i allmänhet icke mer än det, som angår den ort, der uppläsningen sker. Såsom nu tillgår uppläsas således in extenso endast de kortare Kongl. kungörelserna, af hvad som särskildt är påbudet, till uppläsning, samt Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes kungörelser, när de angå orten. Nu är i Utskottets förslag hemställt, att Kongl. Maj:ts Befallningshafvande skulle ega att förordna, när något skall uppläsas in extenso, och härigenom kommer i sjelfva verket ingen ändring i nuvarande förhållanden att införas. Orsaken hvarföre man bibehållit, att de enskilda kungörelserna skola läsas upp, är den att de röra lokala förhållanden och sällan äro mycket långa. Dessutom må anmärkas, att det så litet har varit emot Kongl. Maj:ts vilja, att dessa kungörelser skola uppläsas, att i en resolution på allmogens besvär, utfärdad på 1760-talet, uttryckligen finnes stadgadt, att allmogen på landet eger att till auktionsförrättare välja hvem de vilja, men att det åligger dessa auktionsförrättare att se till, det kungörelse om auktioner uppläses i socknens kyrka och närgränsande församlingars. Således har denna sed sin grund i Kongl. Maj:ts påbud och icke uti någon tilltagsenhet hos auktionsförrättarne.

Hvad nu vidare angår det stora besvär, som skulle förorsakas presten genom att förvara dessa kungörelser, så får jag vidare upprepa hvad jag sade vid kyrkomötet. Att författningssamlingen skall inbindas, derom finnas redan föreskrifter, och jag tror äfven, att det sker på de flesta ställen. Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes kungörelser torde buntas ihop och förvaras åtminstone ett eller annat år; men har någonsin någon prest — och det kunde vid kyrkomötet ingen påstå — blifvit besvärad med att förevisa dessa kungörelser för dem, som ville se dem. Ytterst sällan kommer sådant i fråga, och händer det att någon vill se en kungörelse, så går han till klockaren, och presten vet alldeles ingenting derom. Det talades äfven mycket om ansvaret för presten att förvara dessa handlingar, men det torde ej vara af särdeles stor betydelse, då under århundraden det ingen enda gång läser händt, att någon prest blifvit åtalad för en dylik försummelse.

Kommunerna, sades det, hafva stor obenägenhet att åtaga sig göromål, men jag frågar, huru ett sådant påstående kan vara berättigadt. Jag har varit ordförande i kommunalstyrelse i flera år, och jag vet icke, att jag med vett och vilja försummat någonting, eller att i den kommunen någon enda sökt undandraga sig hvad ho-

nom ålegat. Jag har icke heller hört klagomål deröfver från andra orter, oaktadt kommunalstyrelserna fått sig hvarjehanda nog egna bestyr ålagda. Om man således skulle ålägga dem det här ifrågasvarande besväret, så tror jag visserligen, att de skulle fullgöra det, men någon bekvämlighet beredes derigenom icke allmänheten, utan den enda följden torde blifva ökade utgifter, ty kommunalstyrelsen kunde väl icke sätta någon annan att hafva hand om dessa kungörelser än klockaren, och då finge församlingen ock gifva honom ökad lön.

För min del tror jag, att med all aktning för det goda i Kongl. Maj:ts proposition, så leder dess antagande på intet sätt till den dermed åsyftade nyttan, utan snarare till motsatsen. Huruvida man skall antaga Lag-Utskottets förslag, uti hvilket jag icke deltagit, vill jag lemna derhän. Jag tror visserligen icke, att någon skada sker genom att antaga detsamma, men jag tror icke heller, att det skadar att afslå båda förslagen. Lag-Utskottets hemställan är nemligen så litet betydande, att det kanske icke vore lämpligt att komma dermed såsom svar på propositionen. Kunde man en gång komma derhän, att man helt och hållet finge aflägsna publikationen ur kyrkan, så ville jag kanske gifva mitt bifall till en sådan förändring, ty det vore ett verkligt mål att sträfva till, men det vinnes icke hvarken genom Kongl. Maj:ts proposition eller Utskottets förslag, och till dess detsamma kan ernås, synes mig, att man utan skada kan förblifva vid hvad nu är förhållandet.

Herr Rydén: Här har af en ärad talare det spörjsmålet blifvit framställt, huruvida stadgandet rörande kungörelser och författningars publicerande i kyrkan vore af kyrkolags natur eller icke. Utan att våga tillmäta mig förmåga att i detta hänseende döma, vill jag dock till bepröfvande hemställa, huruvida ej hvad 1686 års kyrkolag i 2 kap. 5 § innehåller rörande kungörelser kan anses upphäflit genom Kongl. förordningen af 1849. Då jag således för min del vågar föreställa mig, att Riksdagen är oförhindrad att antaga äfven ett annat förslag än det, hvartill sist församlade Kyrkomöte lemnade sitt tillstyrkande och bifall, så anhåller jag att än vidare få yttra några ord. Klagan öfver olägenheterna i sättet för kungörelser publicerande är temligen gammal; redan för ett fjerdedels sekel sedan hörde jag densamma. Den var då mera högljudd än nu och gick i en dubbel riktning. Först påstod man, att gudstjensten icke borde störas genom publikationer af verldslikt innehåll, och vidare att presten, fatigerad af dagens embetsgörömmål, icke borde ytterligare betungas med uppläsandet af långa förordningar och kungörelser. Hvad angår klagan i den första riktningen, så anser jag för min del, att den redan är afhulpen genom förordningen af 1849, då till den egentliga gudstjensten numera endast är förlagdt publicerandet af bönedagsplakatet och andra handlingar af dermed beslägtadt innehåll. Hvad åter angår det betungande för presten i uppläsningen, så föreställer jag mig, att den största olägenheten blifvit afhulpen genom hvad som nu är föreslaget såväl i Kongl. Maj:ts nädiga proposition som i Lag-Utskottets hemställan. Då man emellertid i detta som i andra hän-

seenden måhända företrädesvis måst fästa sig vid det mest enkla och praktiska, och då efter mitt förmenande bestämmelserna i §§ 5 och 6, ehuru i öfrigt mycket välgrundade, kunna medföra icke oväsentliga praktiska svårigheter, och då deremot det särskilda förslag, som Lag-Utskottet framställt, enligt min tanke afhjelper alla väsentliga olägenheter och skäligen tillfredsställer alla billiga fordringar, så vågar jag för min del tillstyrka bifall till detsamma.

Herr Nordström: Ifrågavarande lagförslag har blifvit behandladt som ett kyrkolagsärende, ehuru, såsom redan en föregående talare anmärkt, det rätteligen med kyrkolag icke har något gemensamt. Ut i 1686 års kyrkolag förekomma väl föreskrifter om, huruledes promulgation af lagar och förordningar samt andra kungörelser skulle ske, då menigheten till gudstjenst var samlad; men deraf följde icke att man ansåg det vara ett kyrkligt ärende. Det väsentliga var, att kändedomen om de förordningar, påbud och andra kungörelser, som skulle menigheterna delgifvas, erhöi så stor spridning som möjligt; och som detta ändamål bäst uppnåddes, då menigheten infann sig till gudstjenst, blef det hos oss bruk, att promulgationen skedde vid samma tillfälle, medan uti våra skandinaviska grannländer den för rättades på tingsvallen, då menigheten var samlad till tings. Genom förordningen den 8 Maj 1849 är det numera hos oss stadgad, att, med undantag af bönedagsplakaten, alla andra såväl Kongl. Maj:ts och offentliga myndigheters, som enskilda personers kungörelser först efter gudstjenstens slut må af presten i öflig ordning uppläsa, hvilket med andra ord innebär, att gudstjenstens vederbörliga gång icke må genom detta uppläsande afbrytas; och som vid sådant förhållande ej mer af det kyrkliga uti ifrågavarande akt återstår, än att den för rättas inom kyrkomurarne, borde väl ock den formela behandlingen af ärendet ur synpunkten af lagstiftningsfråga hädanefter icke blifva annan än den, som gäller för stiftande af civillag.

Beträffande nu det föreslagna nya sättet för promulgation af lagar och förordningar samt offentliga myndigheters påbud och kungörelser, skulle det, enligt så väl Regeringens som Lag-Utskottets förslag, egentligen bestå deruti, att de icke behöfde promulgeras, d. v. s. uppläsa, utan endast till rubrik och datum uppgifvas, med undantag dock för de fall, der om fullständig uppläsning särskildt förordnas. I andra fall skulle förordningarnes införande i Svensk Författningssamling, eller ock, efter omständigheterna, uti Konungens Befallningshafvandes tryckta länskungörelser göra tillfyllest. Med promulgationens grundbegrepp och praktiska följder torde emellertid denna metod icke kunna sägas vara förenlig. För att en lag eller ett påbud skall kunna efterlefas, måste den vara offentliggjord till efterrättelse, och för att en hvar må veta, från hvilken dag en ny lag träder i kraft i stället för en äldre, måste promulgationsdagen för den förra vara officiellt bestyrkt, eller kunna bestyrkas. Derför är det ock nu stadgad, att presten skall anteckna dagen då promulgationen eller kungörandet egde rum. Denna dag är på sitt sätt att betrakta såsom en fataliedag för den äldre regeln, som upphör, och den nya, som vidtager. Med detta promulgationens grundbegrepp

låter sig det nu föreliggande förslaget ej väl förena. Det må medgifvas, att promulgationen, verkställd enligt nu gällande ordning, är långt ifrån att garantera en fullständig kännedom af en nylags innehåll; men en större garanti vinnes dock derigenom än genom det nu föreslagna sättet, der formen tyckes vara hufvudsak och själfva saken en bisak. Att det nuvarande promulgationssättet i flere afseenden anses vara ändamålsenligare än det föreslagna nya, finner man ock deraf. att i vissa viktigare fall, omnämnda i 77 § af förslaget, det nuvarande sättet uttryckligen vidmakthålles, utan tvifvel därför, att det säkrare leder till målet; och denna omständighet förtjenar särskildt att beaktas vid pröfningen af föreliggande förslag.

Om vissa i 3 och 4 §§ omnämda kungörelser och handlingar föreslås, att de efter kungörandet skulle till någon af kommunalstyrelsen utsedd person öfverlemnas för att hållas kommunens medlemmar tillhanda, derest de ej böra till vederbörande återställas; och uti 6 § förekomma åtskilliga föreskrifter om, huruledes den af kommunalstyrelsen utsedde personen skall hålla för kommunens medlemmar tillgängliga sådana andra meddelanden och handlingar, som någon vill offentliggöra. Här sammanblandas emellertid ett kommunalärende med frågan om promulgation af förordningar och offentliga myndigheters påbud, utan att dock, med hänseende till de olika förfaringssätten, tydliga och bestämda kriterier framställas till betecknande af hvilka kungörelser och meddelanden skola hänföras till den ena och hvilka till den andra klassen.

Annu en gång må upprepas, att, om den regeln vidmakthålles att gudstjensten ej får afbrytas eller rubbas i sin vederbörliga gång genom kungörelsers uppläsande af hvad art som helst, så är en af de väsendtligaste olägenheter aflägsnad, hvaröfver man hittills klagat; och om föreliggande förslag, med hänseende till det ämne de angå, hänskjutas till ytterligare, framtida pröfning, torde derigenom ej heller något väsendtligt för saken gå förloradt: hemställande jag, fördenskull, för min del, att både Regeringens och Lag-Utskottets förslag denna gång måtte få förefalla.

Herr Statsrådet Wennerberg: Den af 1868 års Kyrkomöte beslutade underdåniga skrifvelsen till Kongl. Maj:t uti inrågavarande ämne stöddes närmast på en framställning af erkestiftets presterskap. Denna framställning åter grundade sig på åsigt, som hörts och afven i någon mån gjort sig gällande icke blott inom erkestiftet, utan inom alla Sveriges stift; och det torde icke vara obekant, att en allmännare klagan öfver kungörelsers och författningars uppläsande i kyrkan försports redan länge, ja, är så gammal, att hvar och en af oss torde minnas den från sin barndom. Det kan därför icke med sanning sägas, att det varit presterskapet, som på mer eller mindre befogade skäl ensamt klagat öfver ett dem åliggande besvär; presterskapet har i detta fall vida mer i kyrkans, än eget intresse gjort gemensam sak med allvarliga kristna inom församlingarne.

I sin underdåniga skrifvelse begärde Kyrkomötet, att Kongl. Maj:t behagade vidtaga åtgärder, hvarigenom antingen rent af afskaffades kungörelsers uppläsande i kyrkorna eller åtminstone, derest

sådant mötte hinder. deras uppläsande, så vidt möjligt vore, inskränktes. Det första alternativet har Kongl. Maj:t funnit mindre verkställbart på grund af förhållanden som onekligen inom vårt land, ännu måste tillerkännas en viss betydelse. Jag beklagar emellertid, att detta alternativ icke kunnat ävägbringas, och har äfven vid sista kyrkomötet uttalat den åsigt, att hvad som nu blifvit föreslaget blott vore ett halft steg, och att jag för min del önskade, att det snart kunde till fullo uttagas, enär allt detta kungörande af världsliga angelägenheter är och förblir något för kyrkan alldeles främmande. Ett erkännande häraf framskymtar redan i 1686 års kyrkolag. Det fans nemligen en tid derförut, då kungörelsens uppläsande lika litet i svenska kyrkan som inom andra var brukligt, och det blef derfor påbjudet *hvad* af dylika meddelanden som skulle uppläsas i kyrkan och hvad som skulle förkunnas för församlingen i sockenstugan eller på kyrkvallen. Genom en senare förordning af 1849 har *allt* uppläsande af kungörelser, vare sig Kongl. Maj:ts, myndigheters eller enskildes, med undantag endast af böndagsplakatet "såsom varande af religiös egenskap", hänvisats till *guldstjensens slut*, hvilket torde innebära ett nytt erkännande deraf, att uppläsandet af kungörelser i kyrkan åtminstone ur kyrklig synpunkt är obefogadt, om det också ur kommunal eller statsborgerlig kan ega ett berättigande.

Jag medgifver villigt, att man sväriligen kan hitta på ett lämpligare sätt för författningars och kungörelsens publicerande än det närvarande, men hemställer, om det är rätt att låta detta förhållande afgöra saken. Då detta publicerande icke har något med kyrkan att skaffa, och kyrkan önskat blifva från detsamma befriad, då vidare det steg, som blifvet föreslaget att tagas, bör medgifvas vara ett steg till ett bättre och innebära ett erkännande, att kyrkan haft rätt till den gjorda begäran, så kan jag icke annat än på det innerligaste önska, att hon, som väl må anses såsom statens ädlaste dotter, måtte få denna sin begäran. som blifvit framställd af hennes målsman, Kyrkomötet, och hennes "summus episcopus", Konungen, af Riksdagen tillbörligen behjertad.

Det har yttrats, att man lämpligen kunde stanna vid att antaga det af Lag-Utskottet framställda förslag. Derigenom skulle emellertid steget, i sig sjelf icke fullt, göras ännu obetydligare, och jag tror det icke vara billigt att låta det blifva så alldeles ringa. I de sista paragraferna af Kongl. Maj:ts proposition, hvilka Lag-Utskottet icke velat tillstyrka, föreslås att kungörelser, hvarom i paragraferna handlas, icke böra uppläsas på predikstolen, utan af presten eller annan lämplig person på kyrkogången. För min del är jag af den åsigt, att det ganska väl låter sig göra, att dylika kungörelser för församlingen uppläsas från annan plats än predikstolen och af annan person än presten. Den allmänna bildningen inom landet befinner sig verkligen icke på en så låg ståndpunkt, att man behöfver befara att påträffa någon enda församling i Sverige, der det icke finnes en enda person utom presten, som kan läsa ordentligt innantill. Visserligen kan det hända, att, på sätt en talare omförmält, någon församling ännu har en klockare som läser dåligt innantill, men detta är väl ett undantagsfall, och vill man fästa sig vid sådana, så torde det

måhända finnas en och annan prest, som i det fallet liknar klockaren. För mig synes dessutom just i den omständigheten, att i 1849 års förordning befallas att uppläsandet af kungörelse bör ske *efter* gudstjenstens slut ligga ett medgifvande deraf, att prestens egentliga göromål i kyrkan är slut, då gudstjensten blifvit avslutad.

Att församlingen må begagna sin kyrka, såsom den lämpligaste platsen att höra kungörelser uppläsas, är ju fullkomligt berättigadt, och att församlingen vill höra dem redigt uppläsas är ju också i sin ordning; vill nu presten verkställa denna uppläsning, så står det honom fritt, men i motsatt fall må annan lämplig person göra det. Detta vill man nu icke medgifva af bland andra äfven det skäl, att uttrycket "under prestens tillsyn" skulle omöjliggöra, att han finge aflägsna sig från kyrkan, och att han således icke hade något egentligt gagn af att befrias från att sjelf uppläsa ifrågavarande meddelanden. Ser man efter i det bifogade statsrådsprotokollet, der det heter "ansvar och tillsyn", torde det vara klart, att meningen icke varit att presten behöfde ständigt stå bredvid den läsande. Att Kongl. Maj:ts förslag emellertid ansetts innebära en lättnad för den tjenstgörande presten, var jag i tillfälle att höra vid kyrkomötet, och det är lätt begripligt att en prest, synnerligen om han är gammal och sjuklig, som först hållit skriftemål, så förväntat högmessogudstjenst, derefter ensam fungerat vid en nattvardsgång med kanske 5—600 nattvardsgäster skulle finna en synnerlig lättnad deruti om han sluppe sjelf verkställa uppläsningen af en massa kungörelser, till och med om han nödgades sjelf sitta bredvid den läsande.

Ehuru jag, liksom en ärad talare i mitt grannskap, visserligen tyckt mig finna, att Riksdagen icke vill lemna sitt bifall till den förevarande Kongl. propositionen, har detta likväl icke kunnat förhindra mig att uttala mina åsikter i denna sak och söka verka för dess framgång.

Herr von Koch: Ehuru gammal är jag likväl icke så litetsangvinisk i mina förhoppningar, att jag icke förmodar att en från svenska kyrkans högsta målsman uttalad önskan skulle kunna vinna Riksdagens bifall. Jag tror tvärtom, att Riksdagen gerna lemna sitt bifall till sådana önsknningar, när det icke finnes några särskilda skäl för den öfvertygelsen, att de framställda önskningarne icke äro för fosterlandet nyttiga. I denna fråga vill jag endast i korthet förklara, att en talare på östgötabänken, som önskade afslag å såväl Kongl. Maj:ts som Lag-Utskottets förslag, gjorde en sådan målning af det närvarande tillståndet, att jag icke tror att *det* är så särdeles mycket att hålla på. Min egen erfarenhet är också den, att de flesta personer, med hvilka jag samtalat om det närvarande sättet för författningars publicerande, äro dermed högeligen missnöjde. I många kyrkor sker det nemligen ingen ordentlig publikation, och i synnerhet i sådana pastorat, der det finnes flera kyrkor, och der presten nödgas resa från den ena till den andra för att hålla gudstjenst, blir det också nästan alldeles omöjligt för presten att medhinna en fullständig och ordentlig uppläsning, äfven om sådan eljest vanligen sker. I vanliga fall är det emellertid icke tillräckligt, att en författning

blir uppläst, ty för dem som vilja känna författningen är det nödvändigt icke blott att i hast höra den uppläsa utan äfven att sjelfva sedan få läsa om densamma för att förstå den och hafva den i minnet.

Ehuru nu det är stadgadt, att författningssamlingen skall *förvaras* i kyrkan, så tror jag emellertid att presterna knappast kunna hafva skyldighet att jemte förvarandet äfven för alla församlingsboar hålla den tillhanda. Visserligen lära väl presterna, så vidt de kunna, gå församlingsboarnes önsknings till mötes, men min egen ledsamma erfarenhet är den, att det af mig nyss åberopade stadgandet icke i allmänhet efterlefves, och att författningssamlingen således i allmänhet icke förvaras i kyrkan. Vanligtvis finnes författningssamlingen i behåll endast för ett eller annat år i ofullständiga exemplar, och äfven om den är inbunden, så saknas ofta just de författningar, som mest förekomma att tillämpas. Vanligen lånar nemligen presten eller klockaren eller andra personer, som kunna vara intresserade att studera *sålana* författningar, dem hem till sig, och det är der man får söka reda på dem, men i kyrkans arkiv finnas de vanligtvis icke. Nu är det visserligen en sanning, att denna sak på senare tider till en del blifvit hjälpt derigenom, att kommunalstyrelserna erhålla ett exemplar af författningssamlingen, men de hafva icke något åliggande att hålla den tillhanda utan de erhålla den egentligen för att hafva den att rätta sig efter vid sina sammanträden, då tillämpning af författningar kan komma i fråga. Lag-Utskottets förslag skulle jag icke haft något emot att antaga, om jag icke deri funnit den väsendtliga bristen, att sedan författningarna blifvit en gång upplästa i kyrkan, desamma skulle komma att läsas in i kyrkkistan och der, såsom en talare på södermanlandsbänken yttrade, förblifva inlästa, utan att presten har någon skyldighet att hålla dem tillhanda. Det vanliga förhållandet för det närvarande torde vara, att författningssamlingen finnes hemma hos presten eller klockaren, men icke i kyrkan. Det kan visserligen uppletas åtskilliga anmärkningar i ena eller andra afseendet mot Kongl. Maj:ts proposition, men då det nu gäller att välja mellan tre saker: att bibehålla det närvarande, att antaga Kongl. Maj:ts proposition eller att bifalla Lag-Utskottets förslag, finner jag för min del lämpligast att antaga Kongl. Maj:ts proposition. Med det närvarande tillståndet äro nemligen de fleste som bo på landet missnöjde, ty de få icke veta hvad som är lag. Hvad nu åter beträffar valet mellan Lag-Utskottets förslag och Kongl. Maj:ts proposition, emot hvilken senare två ledamöter af Kyrkomötet uppträdt, ehuru visserligen en tredje ledamot understödt densamma, så hade det varit önskligt, om de anmärkningar, som nu blifvit gjorda mot det Kongl. förslaget, blifvit framställda vid kyrkomötet, så att förslaget nu varit i det skick, att det af mötets egna ledamöter icke ansetts alldeles förkastligt. Den enda anmärkning af vigt jag hört framställas mot Kongl. Maj:ts proposition är den, att ett ytterligare besvär skulle påläggas kommunalstyrelserna. Det är en sanning, att kommunalstyrelserna redan hafva en sådan mängd åligganden, att det är ganska svårt att finna personer som vilja åtaga sig sådana bestyr, men för en så vigtig sak

som att kommunen skall få kännedom om de lagar, som skola efterleivas, tror jag verkligen, att då kommunen får full frihet att bestämma när och huru författningarne skola tillhandahållas församlingsmedlemmarne. det icke kan vara farligt att ålägga dem denna skyldighet. Med de rättigheter de hafva böra äfven vara förenade några skyldigheter, och den skyldighet som här är i fråga är icke så stor, att den icke kan åläggas dem. Detta är det egentliga skälet som förmått Lag-Utskottet att afstyrka Kongl. Maj:ts proposition, ty de andra skälen äro små detaljer, hvilka mera synas vara små *skäl-ungar*. afsedda att hjälpa det stora skälet och således icke egentligen förtjänande något vidare afseende; men då jag icke kan godkänna Lag-Utskottets hufvudskäl, och då i Lag-Utskottets förslag ingen föreskrift lemnas, huru man skulle kunna få kännedom om dessa i kyrkan förvarade författningar, får jag tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition, der det just stadgas, att presten efter författningarnes offentliggörande genast skall öfverlemna dem till den person, hvilken kommunalstyrelsen därför utser, äfvensom att kommunalstyrelsen skall vidtaga de åtgärder, som finnas lämpliga för att hålla författningarne för allmänheten tillgängliga.

Herr Rydén: Jemte det jag anhåller om ursäkt för att jag ännu en gång begärt ordet, får jag förklara, att jag uppriktigt vördar den allvarliga synpunkt, på grund hvaraf Herr Chelen för Ecklesiastikdepartementet funnit sig böra tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts nädiga proposition, men jag dristar det oaktadt uttala en något afvikande mening. Då man i allt fall från det offentliga templet icke kan afskilja publikationen af Kongl. förordningar och Kongl. Maj:ts befallningshafvandes kungörelser m. m.; så är det — jag vågar säga det — måhända mindre föranledande till störande af det allvarliga skick, som inom templet bör råda, om publikationen verkställes direkte af tjänstgörande presten än af någon annan.

En representant från Blekinge, som förr beklädt Justitie-kanslers-embetet, har uttalat farhåga, att pastors-arkiven möjligen icke befinnos i fullt ordnad skick och att åtskilliga luckor der torde förefinnas. Jag beklagar, att den högt ärade talarens inspektionstid nu är förliden, då jag förmodar, att det eljest skulle vara honom ett nöje att förnimma, att dessa arkiv i allmänhet befinnas i särdeles fullständigt skick och att stiftsstyrelserna för ingen del underlåta att beifra försummelse i sådant afseende. Jag kan upplysa, att då det i speciella fall befinnes, att några författningar saknas, så hafva vederbörande blifvit ålagde att ofördröjligen komplettera samlingen.

Egentligen begärde jag ordet med anledning deraf att en ärad talare yttrade något om sättet för författningars publicerande. Utan att göra anspråk på att vara författningsskarl, tror jag mig kunna påstå, att vi i det hänseendet icke hafva någon annan bestämmelse än Kongl. Cirkulärbrevet den 2 April 1833, som föreskrifver, att alla författningar, uti hvilka icke någon viss tid blifvit utsatt, hvarifrån de skola gälla, skola vara gällande från den dag då de i kyrkan blifvit upplästa. Jag hade föreställt mig, att i händelse någotdera af de förslag, som nu blifvit framlagda, vare sig Kongl. Maj:ts

eller Lag-Utskottets, blefve antaget, så skulle nyssnämnda Kongl. Cirkulärbref upphöra att vara gällande, isynnerhet som i 1 § af författningsförslaget bestämmelser lemnas angående sättet för författningars publicerande. Jag vågar fortfarande yrka bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr Ekman, Johan Jakob: Här har så mycket blifvit taladt i denna fråga, att jag kan fatta mig helt kort. För min del bekänner jag, att jag ställer Kongl. Maj:ts proposition vida öfver Lag-Utskottets förslag äfvensom att jag, då en ledamot af nämnda Utskott förklarar, att Utskottet i sitt förslag så mycket som möjligt gått presterskapet till mötes, icke kan anse detta annat än såsom ett "*non possumus*", deri jag icke kan instämma. Det är icke nog med att Lag-Utskottet fortfarande vill ålägga tjenstförrättande presten att själf uppläsa en mängd kungörelser, hvarifrån han enligt Kongl. Maj:ts proposition skulle befrias, utan Lag-Utskottet afstyrker också den af Kyrkomötet gjorda hemställan derom, att de handlingar, som efter uppläsandet i kyrkan borde hållas allmänheten tillhanda, skulle förvaras icke, såsom nu sker, hos presten, utan hos en af kommunalstyrelsen för detta ändamål utsedd person. Vid kyrkomötet förklarades enstämmt af alla de presterliga ledamöter, som då hade ordet, att den börda, som föranledes af prestens skyldighet att tillhandahålla dessa handlingar, är för honom nästan omöjlig att fullgöra, då det icke kan begäras att presten alltjemt skall hålla sig hemma för att när som helst tillhandagå dem som önska taga kännedom om dylika tillkännagifvanden. Presten måste på grund af sin embetsresa i socknebud när sådant påkommer, och det kunde ju lätt hända att någon infunne sig hos honom för att taga reda på en författning just då han vore ute på en sådan resa eller någon annan kyrklig förrättning. Jag anhåller således att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Jag har visserligen icke minsta förhoppning om att den kommer att af Andra Kammaren antagas, kanske icke ens af denna Kammare, och jag kunde således finna mig i att yrka bifall till Lag-Utskottets förslag, som dock i vissa fall är en förbättring af det nuvarande, emedan det legaliserar åtskilliga åtgärder, som visserligen allmänt vidtagas af presterskapet men till hvilka det likväl ännu saknas stöd af lag; men då det lärer vara ovisst, huruvida Lag-Utskottets förslag, i händelse detsamma antages, skulle kunna upphöjas till lag utan att ånyo underställas Kyrkomötet, så finner jag för min del så mycket mindre skäl till ett sådant yrkande, som i alla fall just hvad Lag-Utskottet föreslagit redan opåtaladt eger rum. Jag anhåller således att få instämma med dem som yrkat bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet aflåtna nädiga proposition.

Herr Mannerskantz: Om det vore i den föreslagna författningen fråga om att införa någon åtgärd i afseende å kungörandet af offentliga kungörelser, hvarigenom möjligheten att kunna undvika den för andakten störande uppläsningen i kyrkan skulle ökas och ett förbättradt tillstånd i det afseendet åstadkommas, skulle jag för min del gerna biträda det förslag, som af Kongl. Maj:t blifvit framställt:

men efter mitt förmenande och med den kännedom jag har, huru det går till på landet och huru förhållandena der äro, tror jag icke, att utsigterna att kunna hindra andaktens störande genast efter gudstjänstens slut härigenom komma att ökas utan tvärtom; ty det måste väl erkännas tillgå på ett mycket enklare och värdigare sätt nu då det är presten som efter slutad gudstjänst träder upp i predikstolen och der uppläser kungörelserna, än om han först skulle derifrån läsa upp en del sjelf och sedan en stund derefter låta en annan person tråda fram på kyrkogången och uppläsa det återstående. Det vore för det första mera svårt, än man föreställer sig, att hvarje söndag finna rätt på en person, som kunde på kyrkogången rätt uppläsa de allmänna eller enskilda, både tryckta och skrifna kungörelser, som äro inlemnade till kungörande, emedan de ofta äro af en svåräst beskaffenhet och ljuset dessutom ofta faller så i kyrkan att det icke är lätt att kunna se att uppläsa kungörelserna när det skall ske från kyrkogången, derifrån det ock torde blifva ganska svårt för den uppläsande att kunna göra sig hörd; och det skulle derföre blott försorsaka en oro och tidsutdrägt utan någon verklig vinst detta uppläsande på två ställen genom två olika personer. Således måste jag för min del påstå, att, långt ifrån att förebygga för andakten störande uppträden i kyrkan, dessa mera än förut härigenom skulle ökas. Det enda, som möjligen skulle vinnas genom förslaget, vore en liten minskning i tid och i besväret för presten att nödgas sjelf verkställa kungörelsernas uppläsning, ehuru han fortfarande måste öfvervaka och ansvara för dess ordentliga och behöriga fullgörande; men för församlingen och dess uppfattning om det mera eller mindre störande för de intryck som gudstjänstens andakt lemnat skulle det, långt ifrån att verka gagneligt, deremot verka skadligt.

Hvad beträffar den andra åtgärden, att för att så mycket som möjligt minska uppläsningens besvär uppläsa blott de viktigaste af de offentliga myndigheternas kungörelser och såsom en motvigt deremot, för att på lämpligt ställe hålla allmänheten kungörelserna tillhanda till genomläsning, låta dem skickas till kommunerna för att hos af dem utsedt ombud förvaras, vill jag gerna medgifva densamma vara till sin syftning riktig, men man borde då hafva tagit steget fullt ut och föreskrifvit, att alla sådana kungörelser skulle skickas direkte till kommunernas styrelser för att af dem mottagas och på lämpligt och föreskrifvet sätt både kungöras för och tillhandahållas allmänheten och icke låtit vidtaga den dubbla omgången att dels vända sig till presten och dels till kommunerna, hvarigenom hvarderas befattning med kungörandet endast skulle blifva en halfhett, som medförde både ökad omgång och tidsutdrägt och minskad kontroll. Hade det nu blifvit stadgadt eller kunde det för framtiden stadgas, att presten icke skulle hafva med kungörelserna att skaffa, utan att detta borde åligga kommunernas styrelser, skulle det blifva mycket lättare att få denna sak på fullt ändamålsenligt sätt ordnad, än om man fasthåller, att både den ena och andra bland dessa två auktoriteter skall vara dermed sysselsatt. En af de sålunda föreslagna åtgärderna, som vid första påseendet icke synes vara af särdeles betydighet, men som komme att förorsaka mycket besvär för kom-

munerna, är att för hvarje kungörelse eller handling, som mottages af det kommunala ombudet, skulle lemnas ett af honom utfärdadt qvitto. Det vore ganska säkert svårt att finna en person som skulle vilja åtaga sig att alla söndagar infinna sig vid kyrkan och der för hvarje gång öfver flere eller färre medtagna handlingar lemna sådana qvitton, eller också skulle det under veckans lopp blifva ett utbyte med qvitton och handlingar emellan presten och kommunens ombud — som för begge blefve både mycket tidsödande och besvärligt; — deremot om det föreskrifves, att alla kungörelser skulle tillställas kommunerna och genom deras försorg både förvaras och publiceras antingen i kyrkan eller på annat sätt, vore dermed mycket vunnet, åtminstone för presterskapets befrielse ifrån uppläsningsbestyret; men att föreskrifva, att både kommunerna och presterskapet skulle besörja detta och derjemte att kungörandet skulle ske på två särskilda ställen i kyrkan och af olika personer, är icke att göra vinst på något håll. Jag tror för min del, att det gerna tills vidare kan förblifva vid det gamla, till dess åtminstone man anser sig kunna införa en verkligen förbättrad ordning i detta afseende; och det är icke så farligt som man här sagt att de kungörelser, som nu skickas till kyrkorna, der blifva så undångömda, att allmänheten ej får tillfälle att deraf taga kännedom, ty på de allra flesta ställen förvaras de icke inlästa i kyrkans kista, utan antingen uti sakristian, eller ock finnas de inbundna och uppställda hos presten; och det är vanligen ett så godt förhållande emellan presten och församlingen, att hvilken som kommer till presten, för att få reda på en hos honom förvarad författning, säkerligen får det utan någon svårighet. Jag tror därför, att det är bäst att hvarken godkänna Lag-Utskottets eller Kongl. Maj:ts förslag, utan får yrka afslag på båda två.

Grefve Mörner, Oscar: Vid slutet af mitt förra anförande yttrade jag, att om det kunde ordnas så, att all befattning med publikationen skildes från kyrkan, jag skulle möjligen vara benägen att en sådan åtgärd biträda. Sedan har chefen för Ecklesiastik-departementet uttalat, att det vore önskvärdt att så skedde; men genom de föreslagna åtgärderna sker icke det minsta deråt, utan, på sätt Herr Mannerskantz yttrat, kommer uppläsandet att verka mer störande än förut. I öfrigt, och då det så starkt betonats, att svenska kyrkans målsman kommit fram med detta förslag, ber jag få erinra, att svenska kyrkans målsman väl ändå är, vill jag anse, Regeringen; och någon annan summus episcopus än Regeringen erkänner åtminstone icke jag. På 1760-talet utfärdades en kungörelse, hvarigenom denne målsman påbjöd, att, i strid med hvad förut egt rum, inga kungörelser skulle vidare få uppläsas på kyrkovallen, utan att det skulle ske i kyrkan. Således ser man, att svenska kyrkans målsman har icke alltid haft samma åsigt, och kanhända att om hundra år här-efter en annan målsman har åter en annan åsigt, om det nemligen då ännu finnes någon svensk statskyrka.

En talare har sagt, att vid kyrkomotet talades så mycket om den odrägliga bördan för presterskapet att hålla kungörelserna allmänheten tillhanda. Nog talades det derom, det medgifver jag; och

om den värde talaren tyckte, att det var mycket, har jag icke rätt att bestrida det; men efter min uppfattning var det just icke mycket, och då jag dervid fick ordet, och förklarade att det besväret var rakt intet, utan trotsade presterna att kunna anföra något sådant, blefvo de alla mig svaret skyldige, och därför tillåter jag mig påstå, utan att underkänna hvad andra trott sig höra och uppfatta, att det der talet om det stora besväret för presterskapet verkligen icke spelade någon roll alls vid kyrkomötet. Att en prest efter en större nattvardsgång blifvit så trött, att han måste hvila sig, innan han läste upp kungörelserna, kan jag nog förstå, och den hvilan unnar jag honom gerna; men detta var väl ändå ett undantagsfall och icke får man antaga att sådant hör till vanligheten. Det är möjligt och ganska säkert, att en prest någon gång kan få en öfveransträngande tjänstgöring; men somliga söndagar finnas knappast några kungörelser alls att läsa upp, och sådant inträffar bestämdt oftare än de, jag vågar påstå det, ytterst sällsynta fall af öfveransträngning. Kunde kyrkan helt och hållet befrias från detta bestyr, vore det kanske väl; men då målet icke vinnes genom nu föreslagna förändring, ser jag icke vidare något skäl att vidtaga denna åtgärd. Jag tror, att det verkar mindre störande, så som det nu är, och instämmer jag med Herr Mannerskantz, att det säkerligen till en början komme att väcka en känsla af komik hos allmänheten, när en sådan der privat uppläsare komme fram på kyrkogången, för att läsa upp kungörelser. Det vore icke sättet att bättre bevara intrycket af gudstjensten; det vore i de flesta fall att försämra det.

Grefve Mörner. Carl Göran: Det anfördes af Herr Chefen för Ecklesiastik-departementet, att klagan öfver publikationens uppläsande i kyrkan vore ganska gammal och att vi hört den redan i vår barndom. Häruti kan jag icke annat än gifva honom rätt; för så vidt han afsåg den klagan som föranledde 1849 års författning, hvilken, såsom en föregående talare redan anmärkt, borttog det för gudstjensten störande i publikationen. Denna klagan erinrar jag mig väl från min barndom, och, ehuru Herr Chefen för Ecklesiastik-departementet torde vara åtskilliga år yngre än jag, tror jag att äfven hans barndom inträffade något före 1849. Enligt den nämnda författningen är publikationen förflyttad efter gudstjensten, och de, som då icke vilja från kyrkan aflägsna sig, hafva väl sig sjelfva att skylla om de genom kungörelsernas uppläsande blifva på något sätt störda i sin andakt, då det ju står dem fritt att gå sin väg. Det skulle då vara presten sjelf, som skulle störas genom den akt honom åligger att uppläsa; men jag föreställer mig att hos honom kan icke en sådan påföljd vara att befara.

Det har äfven blifvit sagdt, att det för närvarande skulle stå så illa till med arkiven vid kyrkorna. Huru göra då Herrar Episcopi sin skyldighet, som icke vid visitationerna se efter att arkiven äro i ordning? Jag tror, att det icke heller skulle ligga utom Justitieombudsmannens befogenhet, om han behagade något egna sin uppmärksamhet åt detta håll, der han ju kunde finna material för sin embetsberättelse till en kommande riksdag.

Äfven har man erinrat om det betungande i det gällande sättet för publikationen på de ställen, der presten har flera kyrkor, i hvilka han under samma dag måste icke blott hålla gudstjenst, utan äfven uppläsa kungörelserna för dagen. Har detta kunnat gå för sig i så många år, torde väl denna anmärkning icke hafva så mycket att betydga, helst det förhållandet att en prest har att uppehålla gudstjensten i flera kyrkor visst icke under detta århundrade blifvit vanligare, utan tvärtom många kyrkor försvunnit. Den erfarenhet man i detta fall eger bör väl få tala något.

Jag tror, att hvad som äligger oss i vår egenskap af representeranter, det är att tillse det påbud och befallningar till landets medborgare på det mest fullständiga och tillförlitliga sätt komma till deras kännedom, icke att ställa så till att de komma att derom sakna så godt som all kunskap. Om nu vid jemförelse af de särskilda förslagen det icke kan nekas att det nuvarande sättet för publikationen bättre uppfyller sitt ändamål än något af de nya förslagen, vill det synas mig att vi ur nyssberörda synpunkt bättre fullgöra vår skyldighet, om vi bibehålla det gamla sättet. Skulle något af de föreliggande förslagen antagas, anser jag för min del att Lag-Utskottets har ett obetingadt företräde framför Kongl. Maj:ts af skäl, som redan blifvit af flera föregående talare så utvecklade, att jag ej torde behöfva spilla ord derpå. Men jag tror icke att samhället behöfver göra detta offer åt ett missförstådt läseri. som, efter hvad jag föreställer mig, ligger under hela denna sak. Jag anhåller om afslag å såväl det ena som andra förslaget.

Herr Carlson: Efter min uppfattning innebär såväl Lag-Utskottets som Kongl. Maj:ts förslag en förbättring i det bestående förhållandet. Jag tror nemligen att emellan kyrkans bestämmelse att vara ett helgadt rum för gudstjensten och dess användande för offentliggörandet af borgerliga lagar och än mer af de ekonomiska tillkännagifvanden, enskilda personer finna för godt att der låta meddela, ligger en så stor och djup motsägelse, att den ovilkorligen förr eller senare måste göra sig erkänd. Båda de ifrågavarande förslagen hafva otvifvelaktigt den fördelen att gå i en rätt riktning. Jag kan också icke tro annat än att det skulle vara möjligt i vårt land liksom annorstädes att befria kyrkan från åliggandet med författningars och kungörelsens publikation. Detta har redan för länge sedan skett i Norge och likaså i Danmark. Om det, såsom man sagt, redan nu är sed att endast rubrikerna å författningarna i kyrkan uppläsa, så måste ett lagliggörande af detta förfarande icke kunna störa verka på promulgationens kraft, men väl blifva ett steg till erkännande af hvad som är rätt i sig sjelf. I valet emellan de båda föreliggande förslagen finner jag, ehuru äfven Lag-Utskottets förslag obestriddigen är godt, mig böra gifva företrädet åt Kongl. Maj:ts, hvartill jag alltså får yrka bifall.

Herr Statsrådet Wennerberg: Jag anhåller att få yttra några ord med anledning af en åsigt, som blifvit uttalad af en talare på calmarbänken och derefter understödd af en annan talare på bänken framför.

Båda dessa talare förmenade att andakten i kyrkan skulle blifva genom efterlefnaden af den föreslagna författningen störd. Jag tager för gifvet, att med andakten i kyrkan menades den religiösa sinnesstämming, som bör vara rådande *under gudstjensten*; ty det noggranna afhörandet af hvad derefter kan i kyrkan förekomma torde lika litet kunna kallas andakt som till exempel ett uppmärksamt afbörande af förhandlingarne i denna Kammare eller af prestationerna vid en konsert. Men alltsedan 1849 förhåller det sig så, att gudstjensten redan är slut, när kungörelserna förekomma, och någon *andakt* under deras uppläsande tror jag icke att någon rimligtvis kan fordra. utan jemnt så mycken uppmärksamhet, församlingens medlemmar kunna finna lämpligt deråt egna.

Den näst siste talaren ber jag att få säga, det jag tror att han gjorde stiftstyrelserna orätt, då han beskyllde dem alla för "ett missförstådt läseri".

Herr Carleson: En talare, som för en kort stund sedan hade ordet, förmenade att, antingen man antog Kongl. Maj:ts eller Lag-Utskottets förslag, så vore det ett steg till ett bättre. Detta är efter mitt begrepp en stor irring. Enligt båda föreslagen skulle det egentliga delgifvandet åt allmänheten af de offentliga påbuden komma att bestå i det mer eller mindre lämpliga sätt hvarpå författningarne eller påbuden komme att hållas allmänheten tillhanda, hvilket enligt Lag-Utskottets förslag skulle såsom hittills bero af presten, men enligt Kongl. Maj:ts öfverlätas åt kommunen att bestämma. Att det förra är otillfredsställande måste medgifvas; men i allmänhet vore att vänta något ännu mindre tillfredsställande af att åt hvarje särskild kommuns godtycke eller dess styrelses bättre eller sämre förstånd öfverlåta att vidtaga de nödiga anordningarne för att allmänheten må genom tillgång till författningar och påbud erhålla vederbörlig del deraf.

Det är vår skyldighet såsom det borgerliga samhällets representanter att befordra det mest fullständiga kungörande af de påbud, som innehålla samhällsmedlemmarnes rättigheter och skyldigheter i borgerligt hänseende. Och så vida det hittills brukliga sättet för lagpublikationer, huru ofullständigt och otillfredsställande det må vara, har ett afgjort företräde framför såväl det ena som det andra af de föreslagna, föreställer jag mig att vi icke böra förkasta det gamla, förr än något ändamålsenligare kan framvisas. och får jag därför förena mig med dem som yrkat afslag å båda de ifrågavarande förslagen.

Herr Brun: Med den erfarenhet, jag i ämnet eger från min ort, tror jag mig hafva allt skäl att säga, det Kongl. Maj:ts, af Lag-Utskottet delvis förordade förslag innebär icke en förbättring, utan snarare en försämring af det närvarande. Då det är af synnerlig vigt att hvarje medborgare eger kunskap om de lagar, som emanera så väl från Kongl. Maj:t, som från Kongl. Maj:ts befallningshafvande eller andra myndigheter, är det naturligtvis högst maktpåliggande att dessa lagar göras af allmänheten fullständigt kända; men jag

tror icke, att detta bättre än hittills skulle vinnas derigenom att presten läste upp någon liten del af lagen och derefter en annan person läste något ytterligare om den. Jag delar den åsigt, som åtskilliga talare framställt, att med gudstjenstens slut är den kyrkliga akten afslutad, och den, som kan finna sin andakt störd genom att kungörelser derefter uppläsa och icke vill åhöra dessa, har ju ingen anledning att vidare i kyrkan qvarstanna, utan kan gå sin väg. Hade förslaget inneburit att på någon annan än presten öfverflytta hela uppdraget med kungörelsernas läsande, skulle jag velat vara med om att befria presten derifrån.

Emellertid vill det synas mig att något väsendtligt i förbättringsväg icke kan ernås, så länge publikationen bibehålles vid kyrkorna, utan skulle jag för min del vilja hänvisa uppläsningen af författningar och kungörelser till de så kallade sockenstugorna på landet. Då jag likväl tror mig veta att många af dessa lokaler nu äro för ett sådant ändamål alldeles otillräckliga, är det endast önskningsvis som jag uttalar min åsigt, att påbud och kungörelser, om och när sådant blir möjligt, böra i stället för kyrkan uti sockenstugorna uppläsa.

Då jag icke kan godkänna något af de föreliggande förslagen, får jag yrka afslag å dem båda.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande paragrafen, dels att Kammaren, med afslag å Utskottets förslag till paragrafens lydelse, skulle antaga den motsvarande paragrafen i Kongl. Maj:ts nädiga proposition, och dels slutligen att paragrafen måtte afslås; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till paragrafen, hvarvid svarades många nej jemte några ja, sedermera proposition på afslag å paragrafen och bifall till den motsvarande paragrafen i Kongl. Maj:ts proposition, då svaren utföllo med många nej jemte åtskilliga ja, och slutligen proposition på afslag å paragrafen, hvilken proposition besvarades med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

§ § 2, 3, och 4 samt rubriken.

Afslogos uppå särskilda, af Herr von Gegerfelt gjorda yrkanden.

Utskottets före förordningsförslaget gjorda hemställan.

Herr Grefven och Talmannen yttrade, det Kammaren torde finna, att denna hemställan blifvit besvarad genom det beslut Kammaren i afseende å förordningsförslaget fattat.

Svarades ja.

Anmäldes och bordlades Stats-Utskottets memorial:

N:o 26, i anledning af erhållen återremiss å 2:dra punkten mom. b af Stats-Utskottets utlåtande N:o 14; och

N:o 27, med förslag till voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i åtskilliga frågor rörande anslagen under Riksstatens Andra Hufvudtitel.

Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 10 e. m.

In fidem
O. Brakel.